

Landskap: *Malmöhus län* Upptecknat av: *J. Bergström*
 Härad: *Herrestads* Adress: *Skurup*
 Socken: *Högestad* Berättat av: *J. Bergström*
 Uppteckningsår: *1933* Född år *1864* i *Högestad*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Uppteckningen rör *Gardiner.*

Gravimans Piper, sedermera Småleky, hade 1873 mörka tapeter i ett rum jag såg, med förfyllningar i tapeterna. Dels kulurta liggardiner och dels vita. Blåa rullgardiner.

Platen i Högestad slott hade gardiner som ovan, tapetsrat, men rullgardiner såg jag icke. Ingen i socknen mer än smed-ladufogde, prästen hade liggardiner, vita. Detta var i de finaste rummen, i andra rum, galusier, som man drog för och från som täckte $\frac{2}{3}$ av förstret kulört tyg, vanligen sandigt kamullstyg. Bönderna hade endast galusier 1876. Väster hade liggardiner i ett rum.

Skriv endast på denna sida.

Sparlakan.

Uppf. jag kan icke tänka mig annat än, att
"Sparlakan" var det andra lakanet i sängen,
alltså det översta. Det understa lakanet sådde
nedanom knän, ej längre, på det att man med
de smutsiga fötterna icke skulle sula ned
lakanet. Bönderna voro ju icke så utsatta
för att smutsa fötterna, som tjänarne. Att
tjänarne smutsade dynan med fötterna be-
tydde intet, ty dynan som lig över dem
gick de ha på sig så länge den höll, trots
smutsen. 1887 kom underteknord från
Göteborg och vid hemkomsten hälsade jag på
en munter i Tryde. Min moster Kersti f. i
Sögestad 1820. Hon sade: nu är du väl så
fint vand, att jag får väl hädha med "spar-
lakan." jag har fattat det så: Bönderna

Skriv endast på denna sida!

hade aldrig mer än ett lakan i sängen. Men
man hade nu hört att finare folk hade
två, det översta för att spara dynan.
Sängen stod i en hörna, så att något säng-
omhäng kom icke ifråga. Dubbla lakan
brukade en del hönoder på Borsholm
redan 1880, att lägga i tjämnens sängar,
för att skydda dynan. Men dubbla lakan
i tjämnens sängar i Sverige hade jag där icke
sett. 1884 hade alla sticket icke i sängarna
i Göteborg, och två lakan, och kåpmedrasser
stoppade med trä-ull. Sängarna drags ut
för ändarna, och skjöts ihop under degen,
att sängen där var kort och ett vitt säng-
täck över sängen, och långgardiner.

(Kornisenes = gardinbiller, se nästa sida.
Gardinstånger)

Hängslakan.

Uppt. Hängslakan som prydnad är i Skåne ur-
gammalt mode. De fattige lade ett halvt-lakan
på sängen, så att det räckte nedåt sidan. Där
lakanet slutar på sängen, tog sängtäcket fatt.

Särskilt om söndagarna, övriga dagar blott säng-
täcke = 4 silvat. Men bönderna hade ett dubb-
elt så brett lakan som hängde längre ner, så
att endast sängbeenen syntes. Våldre tider
hade man två stänger över kakelugnen, om-
kring 12 tum från loftet. På dessa låg vanti-
gen en spröde, en liten bräda vid väggen som
höll för smågrejer, pepparstruter och dylikt.
På särskilda tillfällen, såsom julafton, juldagen,
Nyårsafton, Nyårsdagen, trettonafton, trettondedagen,
fastlagsvondag, pingston Maria bebäckelse, ~~pingst~~
pingstfredag, påskdagarna, pingstochsöndagen och mid-

sommaraften och midsommarsdagen hängde bön-
lerna ett dukbelägt lakan över stängerna, som
hängde något nedåt med ändarna. Någon för-
mågnare lade först ett lakan på stängerna och
sedan en dröjebduk. Dessa togs ned, medan
man fejde golvet och dithades igen. Fattigare
hade en bordduk med korntrå nedhängande
franser uti, så mycket bruk de gamla i Herrestads
härad för 100 år sen och tills omkring 1880.
Då bordet var dukat, sängen med sitt ned-
hängande lakan, och stängerna klädda, ja då
såg det högtidligt ut i stugan. Golvet sand-
a man och där man kunde änen beströde
golvet med hackat ene-fan. Pänharne voro
icke belagda med täche, uten vid bröllop.
Somliga hade läsha - juse = jün = täche
smalt, konstvärnad, Skurup 1870, i Herrestads
härad, såg jag inget lönka, jün, men väl stola - jün.

Alla bänkarne hade "pijälla"-ryggstöd, så att man behövde inte vidröra de bakre väggarna. Vid bröllop i Herrrestads härad hade man sannolikt dubbellagda enkla sängtäckor på bänkarne, så och i Torne h. Några smala länkstäcke för sådant ända mål har jag aldrig sett, men väl hört, att sängarne voro reda, och bänkarne voro breda med täcke, men då man sola och vädra yllevävnader om sommaren, såg jag aldrig något smalt täcke. Böndernas kakelugnsbänkar voro alla breda, för två man, endast de fattige hade smala kakelugnsbänkar i Herrrestads och Torne härad, så och i Färs och Ingerstads h. Någon hade möjligen smala länkstäcke, men aldrig i världsålag. Uppt. 1933 av: Bm

Fiska med kassa.

1880 reste undertecknad till Bornholm och
tog tjänst hos en bonde Georg Gørgensen på
Singsgård i Vesteromarie. När jag kom
var bonden ute och fiskade med ett ha-
gelgevär. En stor massa låg vid All-
mindingen, liksom i en ödemark, till
hörsande stater, liksom skoven. Det var
förbytt att jaga där, men skov-luaren
gick till bonden och fick sina snapper,
sedan såg han icke tochet. Bonden hade en
dresserad jagthund med sig. Man fiska
inte mycket där, så att fiskarne voro inte
rädda. Man kunde se hur de sagta sam i
vattnet. Nu kommer en stor gädda i sag-
ta mak, skallet smälter och gäddan flyter på
vattenytan och rips griper hunden gäddan

och för henne upp på land. Hon är icke
död. Jag stäck järn-ladd-stocken i mun-
nen på henne, hon leet i denne så att det
spraka i laddstrecken. Bonden kom hem
på kvällen med en mycket stor gädda,
vägande flera kilogram. Saldatprosjektur
i Högstads massse jagar gäddor på 1860-talet,
men sedan de skjutit den kunde de icke
taga den. De fånga aldrig hem några
gäddor. De stora toromasserne vara en
myckenhet av gäddor, men ingen fiskar.
1874 gick projekturerna i skolälven, om sammaren
och unga kräftor och ålsvabber, med
händerna, i än i Fylledelen, där nu Högstads-
station är belägen. Fick kräftorna fast i ett
finger, lade de inte fingrar emellan, så att till
dessa fiske, exportades fiskar vilja. Jag var
bänge. Skrift. 1933, av: Skriv endast på denna sida!
1933 m. 1933 m.

Vävnadernas namn.

Rödlakorn, Duskagång, Krakbasnär, Munka-
bälte, Rosengång, Ripphämta, Gåsögon,
Kypert, Daladräll av ylle, Fattigmans-
dräll av ylle, (Rosenkrantz-dräll av ylle,⁽¹⁾)

8 skoft-dräll till tyg till mansgångkläder,
8 trampor, av ylle, Duschatalls tæne i
Dala-dräll, tyckt, att ligga på duschatall,
Dala-dräll av linne, fattigmansdräll av
linne, Då man värde drejelsdukar var reä-
doona smalare och en lårdr vid ena
sidan, så att då man sydde två vider
sammen, hade de vid sömmen inga
lårder, men fick lårder i yttresidorna.
Drejel handdukar revo en bredare väd,
med lårder å båda sidor. En sådan hend-
duksäck slogs särskilte trådar i, där de

(1) (10 skoft, 10 trampor)

Skriv endast på denna sida!

skulle klippas åtskilda. Gardinrövnad,
sju språng, 4 skift eller 3 skift, enkelt
eller dubbelt, med 3 eller 4 trampor.
Clappel-rövnad till sängtåche, 5 skift,
5 trampor, vanligen leamullsgarn. 4 silvat
sängtåche, 4 trampor, 4 skift, halvylle.

Granitrövnad, fyrsilvat, halvylle till kvin-
no klädningar, Crape 4 silvat klädninga-
tyg till kvinno kjortlar. Vadmal, tvåsilvat
halvylle, rårken, tråsilvat, halv-ylle, även
fyrsilvat.

Drejmönstren äro många och i brist på
namnbok, vet jag ej vad de olika mon-
stren kallas. Trå, i öfvergätt, = mellanreirt.
I äldre tider knöt man detta mellanreirt, detta
arbeta hette att man gjorde trå, virkning
var de orent 1860, i Lurup. Skrift. 1933 av: Wm

Wenn die Dame nicht das man hat, so ist sie nicht die Dame.

3916

3916
Upptecknat av: *A. Bergström*

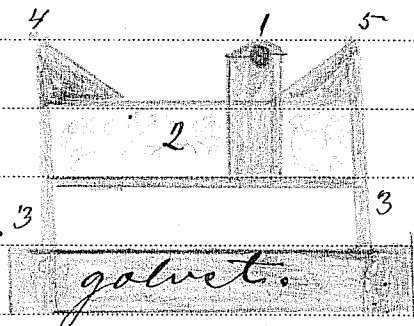
Address: Amkely Sharuf

Berättat av: J. Bengtsson

Född år 1864 i Högstads

Uppteckningen rör

Let's have another
little word game.

N° 2. Halsen i sängen.

N° 4. Sångar-skalken fötterna.

$N=5$: Hund-gas (1)

Skriv endast på denna sida!

g bland även smitt på
sängen.

1

En ståt-karl i Högstads 1872, sette i leonens säng i
leghuset med 2 ständere, med två tvärlanor, som
ginc för dynan, att den icke skulle falla ur
leoren om natten, ocdat rum. Men makene
själva, hake ingen sänga-ffjel. Den store
Hoveri-bonden i Lövestad, Anders Komma
f. omkr. 1816, hade på 1870-talet en omålade säng,
men ingen sänga-ffjel, och inget sänga-
band. På 1870-talet börja bönderna, de yngre,
i Herrestads härad låta måla sängarna och
någon börja med dra-säng. Handduk i
stugan fanns inte. 1870 byggdes en ny skola
i Högstads. Två rum för häster och ett kök.
Rummen hade bräde-golv och köket tegelgolv.
Förstugorna tegelgolv, men skolan brädgolv.
I förstugan hyllor, numrerade att sätta inne-trä-
skorna på. Men de fattige satte på sock i skolan,
sock i lears strumpor.

3916

ACC. N:R.

Landskap: *Melmöhus län*Upptecknat av: *J. Bengtström*Härad: *Herrestads*Adress: *Vinkelg. Skarup*Socken: *Hägestad*Berättat av: *J. Bengtström*Uppteckningsår: *1933*Född år *1864* i *Hägestad*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

27

Uppteckningen rör *Skolan.*

Den gamla skolan som tjänstgjort sedan folk-
skolestadgans tillkomst, måste 1870 emottaga
staterfamiljer (efter omändring), och en ny skola
byggdes. Sannolikt hade för alltid fått avsked,
men gäspennor svängdes även i den nya
skolan. Man kan säga att 1875, försvann
gäspennorna. 1870 började man väl situera
de att köpa tröfflar till sina barn att gå
inne med i skolan, men icke på hemvägen.

I den gamla skolan 1869 och tidigare gick man
in i skolan med sina svåra tröfflar.

I den nya tilläts icke detta. Måste göras att
lära titeln måste, till 1878, då en ny måster kom, liksom.

Skriv endast på denna sida!

Trä-galoscher.

Klockarens barn gingo med trä-galoscher till skolan i Slägestad 1870. Detta var ett syn-
dastrieff, ty de hade svårt för att gå. Detta uppf-
hörd fort och de fingo sin tofflor att gå utmed
och ett par att gå inne med. Skräddare hade
på 1870 talet yngre, trätofflor. Äldre hade trä-
skor i vardagslag. Ingen skräddare var i-
klädd vita linnebyxor 1870.

Rullgardin.

Soldater i Slägestad lärde på 1870 talet, köpa
kaffebrunt papper, något tjockt, skar det så att
det fyllde fönstret. Nu gjorde man en rund
pinne och i ändarna en liten spik. En spik vid
remsida i fönsterkassans översida. Man fäste
papperet på stängen och lade den på spikarna.
Om kvällen drog man papperet ur stängen och
hängde denne rullgardin på fönstret. (De första rullgardinerna.)

Hache-brött.

Av uppt. Färdre tidse då man skulle till-
 värka korv hade man ingen köttkorv.
 På slottet i Slögestad såg jag en köttkorv
 i körgän på 1870 talet, men körderna i Slöge-
 stad, Beldringe och Lövestad hade på 1870
 talet ingen köttkorv, utan använde hache-
 brött. En rektangelformig trä-bakar-
 plankan omkr. 1 aln lång och $\frac{3}{4}$ aln bred,
 med en liten upplagd kant på de tre sidorna.
 Man hachade köttet på denna omkring 3
 tum tjocka plankan, som låg på ett bord, med
 en spå av den form men använde därman
 tillvärka trähvor. Därav kommer namnet
 hache-pulsa = lever-korv, köttkorven
 hachades även, men denna kallades kjejd-pulsa.
 Uppt. 1933 av: J. Bergström, Skurup

Sockerstängan.

Av uppt. Y Herrestads lärard använde man till kaffet kak. socker på 1870 talet och tidigare. Detta var i kakor = skivor. På 1870 talet hade någon sockerstäng, men de fattiga använde den gamla metoden och skaffa ielie sockerstäng. Man lade sockerskivan på bordet och lade peppret över sockret, var det varit inslaget, så tog man "holännaren" lika bröd kniven och satte knivbladet på sockret och slog på knivbladet med en saltsten = gråsten, varmed man krassa salt och klöpte sockret i små bitar på detta sätt. Genom att lägga peppret på sockret stänkete ielie sockret omkring. Man boande kaffe bönor själv och krassa = malde dem, med saltstenen, på bordet. Uppt. 1938 av: J. B. Skurup

Styghjörn.

hon uppf. 1852 gifte min mor sig i Slägestad,
f. därstädes 1831. Hon hade inget styghjörn,
utan en gridestewar mörkgrönt glas. Men
1860 hade hon styghjörn, med glödgade huf-
tar uti. 2 bultar, så att de man strök med
en, låg den andra i elden i kakelugnen.

Hens skräddare i Slägestad hade för 1870 tillt
pressjernet i glödsorna i kakelugnen.

På 1870 sig jag de hade en styghjörn för Slägestads
slott. Dessa styghjörn voro icke ihärliga.

De stodo i toppen runt dess pyramid. Men
eldd med behved i styghjörnen.

Sammaledes hos Grevinnan Piper å Lysha's
slott, sedermera Grevinnan Snoilsky. Någonne
sågo gamla ut 1870, så att de hade nog varit i
bruk länge. Uppf. 1933 av: Mm. Skurup

Valka.

I äldre tider, överallt, tillvårda man dels
spunde-tröjor av ullgarn och dels natt-
tröjor av ullgarn. De senare voro mans-
plagg, strumpor och vantar. Allt skulle
valkas = stompas = beläggas, på det att allt
skulle bli tjockare och varmare. Gångar
kommo ned med valke-hävar, rektangel-
formig, korn. Inuti suttu tät med runda
pinnar i hela ytan. Man satte denna mat
brastat och ett annat föremål och skrubba
fram och tillbaka, vände det och fortsatte.
Först skulle man dappa plagget i sadulut
och sedan stropa såpa över. Så med man
det vätt och tvätta det sedan. Såpa skulle
göra plagget mjukare. I Slögestad sag jag
säger från 1870 talet sydde samokat skinn

omkring handlederna. Den kunde inte
tvättas, de man lige hade den utangri
skjortan och använder den så tills den
blev utsliten. Att tvätta dylika plagg
eller hinner byxor hem och i följa. De fick
låt smutsen torra på dem och smolas
ur dem som det hette. Vantar och annat
som skulle realkas, använde man i högstad
en flätad korg av klyvda enchippar.

Men vantar gav man en litt realk-
ring mellan to to-kardor. De blevo då
ännu lenare och bättre lo-lagda.

Enget sådant plagg tvättades, ty det sket
för mycket på plagget. Kvinnornas spruce
tröjor voro kantade med bulörte silke-
band, dock icke till vardags tröjor.

Uppt. 1933 av: Wm. Thunberg

Spindeltråjor.

I Skerrestads härad ansågs juvara det vara
skam att gå med spindeltråjor på 1870 talet, man
de gamla begagna spindeltråjor hela 1870 talet.

Hver för hade konfirmations-plickorna spindel-
tråjor på konfirmationsdagen under ett
öppet livstygge. Såväl livstygget som
spindeltråjorna voro kantade med knutöta
silke-band. Ett himnklätt trossle lög i
en triangel hängde över axlarna och för
öfrigt behövade och löscho med litet
läder över tröna och radmalkjortel. Ett
himnklätt frökläde, avskyttat tyg. Sam-
tidigt 1879 hade de försmågnade konfirma-
tionsplickorna i Skerrestad, svarttjär-
legärmen på käftarna.

Ufpt. 1933 av: W. Bon, Skerrestad.

Skåne
Herrstad m. fl. bder
Högestad m. fl. bder

Mynt. J. Bergström, Skåne
3916 Ber. - " - " -

Veshyttar. f. 1864 i sörgerl.

45
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

1933
Veshyttarna voro från Boas-trakten och
översvämma Skåne, med sina handelsar-
tiklar på 1850-60-70 talen, men efter denna
tid upphörde de alldeles och bosatte sig vid
stations samhällen som handlare.

Och hade dessa att sälja? Först hade de som
handelsbod en stor tvärpris hänganden
med stor och liten hak och en mindre del
fram på bröstet över axeln. I handeln tra-
de de en köpp, att ge sig för hundar med.
Skall det vara något idag? Bondhuvismen:
nej, vi ha inga penningar. Veshyttan:
Det knutar inget att se varorna, ja, var
det så billigt, då hade man inget emot att
gå se det lager som fanns i dessa vandrarnas
de handelsbod. Han satte tvärprisen på en

sidoleänk och höga uppfästa stora mangler
med brodd-dukar, bomulls, handdukar, bomulls,
linnekläva toskle, vita bomullstoskle justämps
lack med rusor och tochet, kulörta bomulls
sängtäcke, vita näsdukar, kulörta dr, spetsar,
vita porslins knappar till skjortor och särkar,
halssechalar av olika mönster, fuchslädesty-
ger av bomullsgarn, svechredustyg, och
från 1850 talet "kammarduk" till klutar. Nu
var det en stor höjd på broddet och varorna
närna lochande. Jag kan köpa to vidla
näsdukar, vi kan ha till nattvardsgång.
Mor, säger Du, när jag skall läsa i kyrkan
behöver jag en. Mor, du säger något, ja då
får vi köpa 3 näsdukar. Elna: en sådan hals-
sechal behöver jag, för de andra kalledda
sechalane o sälja a ha från sig. Oskytten:

ja, dessa äro mera moderna, så att när man
kan, så är det bäst att köpa en sådan, det är
icke alla dagar sådant utbydes. Elma: vad
kostar de spetsarne för alnen? jag skulle se
spetsar omkring ett lakan. = Bondlakan.
Hur många alnor går dit till. Ushytten:
16 alnor, men tag till två, det är bäst. Nu
blir det en komers på 6-7 hr. Ushytten
plöcher sakerna ner i träpisen, men kl.
är ett c.m. Kan jag gå köpa en bit bevil, jag
kan kolpa dricka till. Bondhvarman: vi
har haft påsoffa till middag, gör du an?
Ushytten: det bästa är gott nog. Vad kostar
middagen. Bondhvarman: det kostar ing-
enting. Tack, ja en annan gång skall jag nog
komma ihåg detta. Ushytten gör. Om ett par
dagar kommer en jude, med en lång lida på

ryggen. Den hängde lilsom en lantbrevbä-
sares prastväska. Det är en sommarkväll och
juden behöver länslms. Han kan icke äta
gläsk eller glatt = sträng judisk diet.
Han beställer kvällsmat. Han är icke så
fattig som Meshythan. Mor dukar bordet
med översta hoodsändan, lägger en ost och
ett par brödsbivros på bordet och en smör-
kopp och en karrafir halv med brännvin
och ett glas. Ställ nu ti goe. Juden äter och
undervartiden kommer tjänsone in för att äta.
När juden ätit, frågar han: vad kostar
detta. Mor: ah det kan ju vara en talv-
skilling. Maten toges ut och tjänsone få
råsmjölsgröt och skummjölk till kvälls-
mat. Sedan de ätit säger juden: vi gör se
mine varor. Han plockar upp tjänsone yllehals-

1) (Kulörta silketvåk af att förglomma, sidencand.)

3916

49
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

dukar som innehåller alla regnbågens
färger, halstorkle, liknande siden, men stora,
brocher, kräsmålar att fästa halsduken med,
varierfärlt förgade stener, fästamma, =
fästemalet av mässingstråd, utan skydd a
spetsen, till att fästa halsduken med. Tröje
knappar, häktar och mörner till kvinnor
örar, nit och kulörta näsdukar, spetsar,
skjortknappar, byknappar och västknapp
ar, sytråd, färgad, i docher, en liten tank
ihopvriden som en kragusett, åtta stycken
kammar, cirkelrunda fickspeglar, rakkniv
ar, raktvål, grått, långa stänger, stoppenålar,
synålar, fingerborg och springar, slipsar
kragar och manschetter, jägerskjortor, och
frälsgråmaner, m. m. Allt det som det varit
som behövs. Juker fick ligga bra i kisthuset,
det kostar intet. (1.)